

SZÍNPAD

A telt ház üressége

A közelmúltban mutatta be a Pesti Színház, John Osborne angol színművész-író 1956-ban írt nagy sikerű háromfelvonásos színművét, a Dühöngő ifjúságot. Az előadást Rudolf Péter rendezte, s akik mindvégig a vállukon viszik: Jimmy Porter szerepében Kaszás Attila, Alison Porterként pedig Eszenyi Enikő.

Az érzelmi kitöréseknek és indulatoknak ezt az elementáris drámáját csaknem 40 éve tartja életbe a színpad, illetve hát a színpadon az élet. Nem utolsósorban az ifjúság okán, s jogán, amely ugyebár dühöngésre is képes.

A gyűlölő éveknek, az előrehaladó életkornak számos hátránya mellett megvan az az előnye, hogy az ember egyre több dolgot egyre többel tud összehasonlítani. Így voltam ezzel magam is, amikor harminc esztendő legalább öt színpadi és filmbeli „dühöngőt” vetettem össze ezzel a mostanival. És nem minden tanulság nélkül. Igazat kell adnunk annak az aforizmának, amely szerint az ember mindig visszatér első szerelméhez, csak mindig más céllal. Osborne dühöngőivel sincs ez másként, mert míg '56-ban, e dátum számunkra meglehetősen áthallásos, nos, míg '56-ban az ifjúság a társadalmi élet hazugságaiból és fonákjaiból ábrándult ki, s erővel telten, helyben topogó tehetetlenségében dühöngött, minden létezőt tagadva és valami újat, még megfogalmazatlant keresve, addig ma e színpadi műnek egészen más szerepet szán az élet. Már csak annál az egyszerű oknál fogva is, hogy az ifjúság ma már nem annyira a képmutatás, mint inkább a magára hagyatottság áldozata, a mai ifjúság karja, s tompera nem a tettvágytól feszül, csokornyakkendővel lötyögő inggallérján, lefejezetten és bávatagon igazi, nemes célokért már-már dühöngeni is elfelejtett.

Egy jó színpadi mű, ha valóban jó, nem lehet múltó divat, akkor az generációkon át üzen. Az akkori generáció a mai degenerációnak. Figyeltem az ifjakkal telt ház ürességét, ahogyan csak egy-egy színpadról elhangzó kétértelműség bírta hangos viharázzással kilendíteni közönyéből. Mégis, e tán túlzóra sikeredett ítélet ellenére is hasznos volt színre vinni e darabot, hiszen Osborne az a ritka képességű színpadi szerző, aki, miként egyik méltatója írta róla: „úgy tud beszélni, hogy a hősök mindvégig egy ing nyakbőségéről váltanak szót, s tán maguk sem tudják, hogy lefejezésről beszélnek”. Jimmy Porter még az elődök rossz példáján dühöng, s tehetetlenségében mindent tagad; gyűlölve szeret, s szeretetből gyűlöl, minden megnyilvánulásában fonák életet él, egyetemet végzett, de cukorkát árul, utálja a vasárnapjait, de épp úgy gyűlöl a hétköznapokat, reggeltől estig újságot olvas, csak hogy szidhassa őket, örökösen teát kér, de soha nem issza meg. Jimmy Porter tehetetlen, s tehetetlenségében dühöng, de ő legalább tudja, mit nem akar. Nem akar céltalanul és dicstelenül élni, „mintha csak egy autóbusz elé lépne le a járdáról”.

A mai ifjúság akárcsak a Jimmy-é és Alisoné szintén válságnemzedék, azzal a különbséggel, hogy ennek már nincsenek is tudatában. Még csak nem is dühöngenek miatta. Hát ezért tartom én hasznosnak és időszerűnek e darab újbóli bemutatását. Talán rádöbben a fiatal korosztály, hogy végre eszmélni kellene, talán megtanítja dühöngeni, talán rávezeti a nagyszabású eszmék és értékek keresésére.

A tehetetlenségnek ez a drámája kétféle magatartásban kerül elénk. Alison (Eszenyi Enikő) hallgatásával, Jimmy (Kaszás Attila) három felvonáson át tartó ordibálásával juttatja kifejezésre kiábrándultságát. Eszenyinek kifejezetten jót tett ez a szerep. Számomra, ki felhangjai miatt soha nem kedveltem igazán, ez az alakítás tette nyilvánvalóvá színészi nagyságát. Állítólag Havesi Sándor mondta volt, hogy a nagy színész nem akkor ismerszik meg, amikor beszél, hanem amikor hallgat. Ha ez az életbölcselet igaz Eszenyire, csöppet sem áll Kaszás Attilára, akinek három felvonáson át be nem áll a szája: folyton csak ordít, de mindig másként. Másként, ha zsarol, másként ha unalomból teszi, ha fájdalomában, ha gyűlölkedve.

Cliffről (Szarvas József) csak annyit, hogy ügyes volt, remek a mozgáskészsége, de csak játszott, nem tudott igazán a darabban élni, akárcsak Helena szerepében Igó Éva, aki csak a nyugalmasabb, egyértelmű helyzetekben volt jó, a dráma konfliktushelyzeteiben nem a szerző szándéka szerint játszott. Talán mert a rendező is elsősorban a Porter házaspárra figyelt.

Korforduló volt '56, s nem kevésbé válságos a mai fiatalság helyzete sem. Ezt hivatott tudatosítani Osbornetéledrámájának mostani bemutatása is. Az üzenet egyértelmű: érezni kell, az ifjúságnak rá kell döbennie erejére és teendőire.

Paizs Tibor

Sissi otthon volt Gödöllőn

Az egyik legszebb, gyönyörű hangzású, dallamú magyar név napján, november 19-én, Erzsébet-napon nyílt meg a gödöllői Petőfi Sándor Művelődési Központban az Erzsébet királyné című kiállítás, melynek anyagát Steiner Józsefné képeslapgyűjteményéből válogatták.

A kiállítást megnyitó Gaál dr. Merva Mária, a

gödöllői városi múzeum igazgatója megemlékezett róla, mennyire szoros volt a királyné és Gödöllő kapcsolata. Erzsébet éveket töltött a gödöllői kastélyban, s erről így írt édesanyjának küldött levelében: „Itt engem senki sem zavar, mintha egy faluban laknék, ahol egyedül jöhetnek-mehetnek oda, ahová jöleszik”.

Az igazgatónő bemutatta a Nagyatádról érkezett Steiner Józsefnét, akinek a szakmája agrármérnök, harminc éve gyűjt bélyegeket, nyolc éve képeslapokat. A gödöllői múzeumokat mint az Erzsébet királynével kapcsolatos, öt ábrázoló kép egyike lehelőjét kereste meg — ennek következménye, hogy most éppen Gödöllőn áll

ki. Steiner Józsefnétől megtudtam, hogy az egyesület tagjait szabályok kötik, így előírás szerint kell a képeslapok bemutatásához szükséges szövegeket összegyűjteniük, elkészíteniük. A sorrendben utolsó képeslap melletti szöveg mintegy összegzés: *Erzsébet, a magyarok királynéja az egyik európai nagyhatalom uralkodónője negyvenévi éven keresztül — de a köztársaság híve, szerelmi házasságot köt —, s egész életére szerencsétlen lesz tőle, „népeinek anyja” szerep vár rá — de voltaképpen saját gyermekeinek sem tud igazi anyja lenni, emancipálódni szeretne — csak éppen az ő helyzetében ez lehetetlen, a bájos Sissi, amikor férjhez megy — és magányos bolyongó, amikor meghal. Arra vágyott, hogy valami maradandót alkosson. Nem vette észre, hogy vágya teljesült, sikerült kibékítenie az örökre ellenálló magyarokat a Habsburgokkal. A valóságban és a legendában is a magyarok Tündérrájdó-vé vált, akinek nimbusza ma is rávetődik a Habsburg-családra.*

A kiállítás december 11-ig látogatható.

N. A.

I. Ferencz József és Erzsébet királyné 1897. október 3-i budapesti látogatásukkor
Archív felvétel

Előadás az 1848—49-es szabadságharcról

Bemutatkozott a Pátria Kör

Haza és haladás címmel a XIX. század, azon belül is elsősorban az 1848—49-es forradalom és szabadságharc nagy hazafiai, valamint Gödöllő kapcsolatáról tartott előadást a Gödöllői Akadémia legutóbbi rendezvényén dr. Mélykúti Csaba helytörténet-kutató.

A városházán, a rendezvénynek helyet adó nagyterem előtt kiállítás fogadta az érkezőket. A falakon fotók Kossuth Lajos életének helyszíneiről, a legkülönbözőbb helyeken felállított Kossuth-szobrokról, közöttük pedig kinagyítva Kossuth gödöllői beszédének szövege. A megszólítás: „Magyarok! az Árpádok ezeréves szent földének ősz szabad lakói! üdvöz legyetek!” És a befejezés: „Kelt a gödöllői főhadiszálláson, Krisztus feltámadásának ünnepén Április 7-én 1849. Kossuth Lajos kormányi elnök.”

Kossuthot éljenezték

Az est bevezetőjeként mint házigazdának, a gödöllői Petőfi Sándor Általános Iskola Pátria Körének bemutatkozására, szereplésére került sor. Major Jenőné tanárnő, a Pátria Kör vezetője üdvözölte a vendégeket. A gyerekek elmondták, hogy 1993. szeptember 1-jén azzal a céllal szerveződött meg körük, hogy Gödöllőt és környékét, Pest megyét minél jobban megismerjék. Elszavalták Petőfi Sándor Csataadalát, elénekelték egy az aradi vértanúkra emlékező népdalt.

Dr. Mélykúti Csaba előadásából megtudtuk, hogy 1848 május végén, mikor a

kormány nemzetőrség felállítását rendelte el, Gödöllőn kétszázharminc fős nemzetőr csapat szerveződött. Kapitányuk Beller József, hadnagyként Bartal János volt. Zászlajukat később a községi házában őrizték, egészen 1918-ig, amikor kivágták belőle a címet és a zászló tönkrement.

Sokat szenvedett a községi az ellenséges osztrák és horvát csapatoktól, melyeknek vezetői, Windischgrätz és Jellasics 1849 januárjában a kastélyban rendezkedtek be.

Április 6-án a közelben zajlott le a dicsőséges tavaszi hadjárat döntő ütközete, az isaszegi csata. Az ütközetet egész Gödöllő hallotta, nézte, figyelte. A csata másnapján, nagyszombat, a feltámadás ünnepén Gödöllő is feltámadásra virradt: az utcákon a magyar sereg katonái, a kastélyban a vezérek — Görgey, Aulich, Damjanich, Klapka — voltak, dél felé pedig megérkezett Kossuth is. Boldogtalanul érezte magát az a család, amelynek nem jutott vendég. A kastély körül a tömeg Kossuthot éljenezte, aki mellett ott állt az erdélyen Erdélyi Ferenc református lelkész, a gödöllői nemzetőr csapat egyik szervezője. Erre a jelenetre még emberöltő múlva is emlé-

keztek gödöllői gazdacsaládokban, éppen úgy, mint Damjanichnak a néphez intézett szavaival.

Petőfi barátja

Köztudott, hogy gödöllői származású az aradi vértanú egyike, az 1795-ben született Török Ignác. (Édesapja 1793-tól 1810-ig a Grassalkovich-uradalom kasznárja volt.) Kevesebben ismerik Erdélyi Ferenc református lelkész nevét, aki Petőfi barátja volt, s a Bachkorszakban is az ellenállás egyik vezéralakja Gödöllőn. A világosi fegyverletétel után honvédek rejtegettek, gyászsistentiszteleteket tartottak a templomban. 1861-ben az ő vezetésével állították lakossági közadakozásból az első honvéd sír-emléket a temetőben.

1910-ben temették el Gödöllőn Illyés Bálint református lelkészt, aki 1849-ben tizennégy évesen lépett a honvédek sorába. A szabadságharc legfiatalabb hadnagya lett, „selyemkáplárnak” emlegették. Életének egyharmadát Gödöllőn élte le a szabadságharc alezredese, Ivánka Imre. 1861-től 1892-ig volt tagja az országgyűlésnek. Barátság fűzte a balközép politikusaihoz, köztük Tisza Kálmán miniszterelnökhöz. 1865-ben az ő kíséretében tekintette meg Ferenc József a gödöllői kastélyt és vadászterületet, a leendő koronabirtokot. A máriabesnyői temetőben épített sírboltban nyugszik.

A gödöllői temető a nyughelye Kocsi Horváth Elek huszár főhadnagynak s Bartal Jánosnak, a gödöllői nemzetőr csapat hadnagjának. A hagyomány szerint a gödöllői Kisállattenyésztő Kutató Intézet régi irodaépülete bal oldalán levő jeltelen Fehér oszlop Pál őrmester emlékműve, azé a Pál őrmesterré, aki Jókai Mór *A köszívű ember fia* című regényében, mint Bradlay Richárd „legénye” szerepel, s akinek a királyerdei csatában elszennvedett halálát Jókai Isaszeg környékén, a Királyerdőben végzett kutatásai alapján írta meg.

Pest-budai séta

Az est végén Gavrik István, a Kossuth Szövetség országos elnöke elismerését fejezte ki az előadónak és a szervezőknek. Megálapította, hogy a történelemnek, mely apró mozaikokból tevődik össze, most nagyon sok adatával letünk gazdagabbak. Oklevelet, emlékérmét adott át dr. Mélykúti Csabának, a Pátria Kör tagjait pedig pest-budai sétára hívta meg, melynek során majd végigjárják azokat a helyeket, ahol Kossuth Lajos megfordult.

A gödöllői városházán még egy hétig látható a Kossuth-kiállítás. Dr. Mélykúti Csaba naponta 9—12-ig kalauzolja az iskolák odalátogató csoportjait, és minden érdeklődőt. (náduvvari)